

SOME CURRENT ISSUES OF TEACHING ENGLISH LITERATURE

(on the example of first-year English language students)

Rasulova Nigorabonu Abduqahhorjon qizi

first-year Master's degree student at the Faculty of Pedagogical Theory and History, Fergana State University.

Annotation: This article analyzes the current problems encountered in the process of teaching English literature to first-year students studying in English, the reasons for their emergence, and ways to eliminate the problems. The study mainly covers language competence, methodological approaches, teacher qualifications, as well as factors such as the use of educational technologies and information and communication tools.

Key words: competence, artistic analysis, poetic, lexicon, irony, epithet, essay, archaic words.

INGLIZ ADABIYOTINI O'QITISHNING DOLZARB BA'ZI MASALALARI (birinchi kurs ingliz tili yo'nalishi talabalari misolida)

Rasulova Nigorabonu Abduqahhorjon qizi

Farg'ona davlat universiteti, pedagogika yo'nalishi 1- bosqich magistranti

Annotatsiya: Tezisdan filologiya va tillarni o'qitish: ingliz tili yo'nalishida tahsil olayotgan 1-kurs talabalari uchun ingliz adabiyotini o'qitish jarayonida uchraydigan dolzarb ba'zi masalalar va ularning kelib chiqish sabablari, hamda muammolarni bartaraf etish yo'llari tahlil qilingan. Tadqiqotda asosan til kompetensiyasi, metodik yondashuvlar, o'qituvchi malakasi qolaversa, ta'lim texnologiyalari va axborot kommunikatsiya vositalaridan foydalanish omillari yoritib o'tilgan.

Kalit so'zlar: kompetensiya, poetik, leksika, ironiya, epitet, esse, badiiy tahlil, archaik so'zlar.

НЕКОТОРЫЕ АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ПРЕПОДАВАНИЯ АНГЛИЙСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

(на примере студентов первого курса английского языка)

Расуловой Нигорабону Абдукаххарожон кызы, магистрантка 1-го курса педагогического направления, Ферганского государственного университета

В тезисе анализируются некоторые актуальные проблемы, возникающие в процессе преподавания английской литературы студентам первого курса по направлению “Филологии и языков: английский язык”, их причины и способы устранения проблем. Исследование в основном охватывает языковую компетенцию, методические подходы, квалификацию преподавателей, а также факторы, связанные с использованием образовательных технологий и информационно-коммуникационных технологий.

Ключевые слова: компетентность, поэтика, лексика, ирония, эпитет, эссе, художественный анализ, архаичные слова.

Ma'lumki, filologiya va tillarni o'qitish: ingliz tili yo'nalihida tahsil olayotgan birinchi kurs talabalari uchun adabiyotshunoslik fani ingliz adabiyoti materiallari aolda o'qitiladi. O'qitish jarayonida uchraydigan ba'zi dolzarb muammolar, ularning kelib chiqish sabablari hamda bartaraf etish yo'llari yetarli darajada tahlil qilinmagan. Adabiyotshunoslik nazariyasiga kirish va ingliz adabiyoti ingliz tili yo'nalishi talabalari uchun nafaqat filologik bilim, balki badiiy tafakkur, madaniy kompetensiya va analitik fikrlashni shakllantiruvchi muhim fan hisoblanadi. Ammo birinchi kursda adabiyotning nazariy asoslari, uning murakkab tili, adabiy tahlil jarayoni talabalarda murakkablik tug'diradi. Shu boisdan, ingliz adabiyotini o'qitishning dolzarb muammolarini aniqlash va ularni bartaraf etishga qaratilgan metodik tavsiyalar ishlab chiqish dolzabr hisoblanadi.

Birinchiidan, birinchi kurs talabalarining asosiy qismida ingliz tilida badiiy matnni tushunish va tahlil qilish uchun zaruriy darajada bilimni yetishmasligi hozrgi kundagi dolzarb muammolardan biri sanaladi. Bunga bir qator sabablarni keltirish mumkin xususan, talabalarda lug'at boyligni yetishmasligi, poetik leksikani tushunmasligi, badiiy adabiyotga oid metafora, epitet, ironiya kabi vositalarni bir biridan farqlay olmaslik shular jumlasidandir. “Shuning uchun amerikadagi yangi tanqidchilar badiiy

tasvir va ifoda vositalari, jumladan metafora, ironiya, ruhiy parallelizm, epitet kabilarni badiiy mazmunni ifodalashning universal vositalari sifatida bilishadi”. [3, 25] Demak adabiyotshunoslik fanini o'qitishda aar tili va undagi vositalarni anglash talabalarda badiiy-estetik did, voqelikni teran tushunish kompetentsiyasi shakllanishiga xizmat qiladi, deyish mumkin.

Talabalar til o'rganish jarayonida O.Henrining “So'nggi yaproq” hikoyasi bilan tanishgan. Lekin hikoya mazmunini teran anglashga harakat qilmagan bo'lishadi [1] Undagi yaproq detal sifatida insonning so'nggi umidi anglatadi. Bu hikoyada tilida ingliz adabiy tilining aniq va sarmazmun ta'irini kuzatish mumkin. Ayniqsa, shaharning tor ko'chalari, yomg'ir va shamol tasvirdagi metafora, epitet, qariya Bermanning “Men hali eng yaxhi asarimni yarata olmadim” degan gapida, qizlarning inoqligida hayotsevarlik, har qanday mashaqqat, qiyinchilikni yengib o'tish zarurligi namoyon bo'lgan. Yoki Syu va Jonsilar o'zaro suhbatlari orqali yozuvchi hayotning eng nozik, ammo ishonchli va ta'irli lahzalarini, ular qalbidagi matonatni ak ettirgan. Buni Syu pechakgul barginisanashdagi suhbatda kuzatish mumkin:

“Jonsi ko'zlarini derazadan uzmasdan. – Ana, yana bittasi tushyapti. Bo'ldi, boshqa sho'rva ichgim kelmayapti. Hozir ular to'rttagina qoldi. Qorong'i tushmasidan oxirgisining tushishini ko'rmoqchiman. So'ngra men ham bu yorug' olamni tark etaman.

– Jonsi, jonginam, – dedi Syu uning tepasida egilarkan, – menga ko'zlaringni yumib derazaga qaramay turishga so'z berasanmi? [1]

Mazkur dialogda Syu dugonasiga ritorik so'roq orqali uni tushkun xayollarga bormaslikka undayapti. Derazadan ko'rib turgan pechakgulning to'kilayotgan yaproqlari inon hayotidagi orzu umidlarga o'xshatilgan. Oxirgi umid uzilmaligi shartli Jonsiga dugonasi tomonida uqdirilgan. Ruhiy parallelizm, ritorik so'roq hikoya tilining badiiy ta'sirchanligini ta'minlashda yetakvazifani bajargan. Epitet esa badiiy hikoyada

206

qahramonning dunyoga munosabatini qo`shimcha ma`no qatlamlarini, yanada ta`sirchanlikni yaratgan. Shu kabi badiiy vositalarni bilmaslik adabiy matnni tahlil qilish jarayonini sezilarli darajada qiyinlashtiradi va albatta talaba asarni o`qib adabiy tahlil qilishdan ko`ra uni tarjima qilishga ko`proq e`tibor qaratadi. Natijada asar badiiy mazmunini to`laqonli idrok etishga to`squinlik qiladi shundan keyin talaba asarni asl mohiyatini emas ijtimoiy muammolarnigina anglaydi xolos.

Bundan tashqari, talabalarda adabiy tahlil kompetensiyasi sustligi ya`ni syujet, kompozitsiya, obraz vositalarini bir biridan farqlay olish va ularning xususiyatlarini o`rganishni talab qiladi. Bu adabiy vositalar orqali talaba obrazlar xarakterini aniqlay olish, muallif g`oyasini to`laqonli ochib bera olmaslik natijasida ingliz adabiyotini chuqur o`rganishga to`squinlik qiladi va yuzaki tahlil qilishga olib keladi, yuzaki tahlil esa asarning asl mohiyatidan uzoqlashishga olib keladi. “Qolaversa asarning nafaqat asl mohiyatini o`rnatib qolmasdan talaba asarning yaratilgan davri, muallifning yashagan, ijod qilgan davrlari, tarixiy -madaniy kontekstual sharoiti haqida yetarlicha ma`lumotga ega bo`lmay turib badiiy-estetik g`oyani to`liqligicha tushunish ko`nikmasini rivojlantira olmaydi. Badiiy asar orqali talaba nafaqat bitta asar balki butun bir muayyan davr haqida madaniy -tarixiy konteksti mahsulini o`rganadi” [2, 7]. Qolaversa adabiy yo`nalishlar romantizm, realizm, modernism xususiyatlarini o`rganadi.

Hozrgi kunda ko`plab auditoriyalarda ingliz adabiyoti asosan an`anaviy shaklda – matn o`qish va o`qituvchi tahlili (teacher based metodi)asosida dars o`tiladi va o`rgatiladi. Bu metodning asosi faqatgina o`qituvchi markazda bo`lishi orqali talaba faolligi sustlashadi, munozara tahlili faqatgina o`qituvchi fikri orqali amalga oshiriladi. Natijada talaba mustaqil ijodiy fikrlash kompetensiyasi rivojlanmaydi dars davomida adabiyotga xos bo`lgan esse yozish, badiiy-ijodiy fikrlash, rolli o`yinlar orqali sahna

yaratish asardagi voqelikni o`zida tasavvur qila olmaslik paydo bo`ladi. bu esa tasavvurni sustlashishiga olib keladi.

Zamonaviy ta`limda ingliz adabiyotini o`qitishda axboroto kommunikatsiya vositalaridan yuqori darajada foydalanish talabalarda adabiyotga qiziqishni oshiradi qolaversa dars jarayonida adabiy muhitni yaratish orqali ingliz adabiyotini badiiy-estetik tushunishga yordam beradi. Masalan multimediya vositalari, elektron kutubxonalar, audio va videomateriallar adabiyot fanida muhim o`rin tutadi. Ammo barcha guruhlarda ham adabiyotga doir audiokitoblar, onlayn platformalar (Quizlet, Kahoot), interaktiv kartalar, grafik organayzerlar kabi vositalardan yetarli darajada foydalanilmaydi va natijada talabalarda asarni tasavvur qilish va o`sha davr muhiti yaratish imkoniyatini cheklaydi. Talabalar adabiyot fanini murakkab fan sifatida qabul qiladilar va tarixiy asarlar talaba uchun zerikarli tuyuladi sababi hozrgi kunda ijtimoiy hayotga bag`ishlangan asarlar majmuining ko`pligi tarixiy asarlarga bo`lgan qiziqishni sustlashtirganligi sabablitalabalar asosan aynan hozrgikundagi ijtimoiy-psixiologik kitoblar o`qishmoqda, chunki talabalar adabiy archaic so`zlarni tushunishda qiyinchilikka duch keladi – bu lug`at boyligining kamligi. Xususan Shekspir asarlaridagi tarixiy til, J.Osten asarlaridagi syujet kompazitsiyasining murakkabligi misol tariqasida olishimiz mumkin. Bunday asarlarni o`qish va adabiy tahlil qilish uchun talabadan yuqori tayyorgarlik va tasavvurning o`tkirligi talab qilinadi. O`z ozidan o`qituvchi mavzuga moslashtirilgan sodda matnlardan foydalanish zaruratini tug`diradi. Bunday holatlar o`qitish jarayoning samaradorligini pasaytiradi. Bunday murakkab tildagi adabiyotlarnin o`qitish uchun o`qituvchidan yuqori metodik tayyorgarlik talab qilinadi har doim ham talabada muammo bo`lavermaydi balki o`qituvchida ham hozrgi zamon va ta`limga mos ravishda zamonaviymetodikalar bo`yicha malakaning kamligi, tilkompetensiyasini va adabiy kompetensiyani uyg`unlashtiraolmaslik kabi unsurlar

kelib chiqadi. Shu jihatdan o`qituvchilarning muntazam ravishda Malaka oshirib borishlari va albatta dastur almashinish loyoihalarida faol qatnashish talab etiladi.

Xulosa qilib aytganda ingliz adabiyotini birinchi kurs talabalri uchun samarali o`qitish murakkab jarayon va bu jarayonda asosiy muammo talabalarda til kompetensiyalaining sustligi, adabiy tahlil ko`nikmalarining rivojlanmaganligi, guruhda adabiy muhitni yaratishga qaratilgan axborot kommunikatsiyalarda yetarli darajada foydalanamagnlik talabalarda aynan adabiyotga bo`lgan qiziqshni sustlashtirib yubordi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro`yxati:

1. O.Henry “The last leaf” 1907. <https://americanenglish.state.gov/files/ae/>
2. Yo`lchiyev Q. Badiiy tahlil asoslari. O`quv qo'llanma. - T.: Info Capital Books, 2024. – 196 b.
3. Literary theory: an anthology. Edited By Julie Rivkin and Michael Ryan.—Blackwell Oxford, USA, 1998. – 1334 p.